

ИВАХНЕНКО Т. П. *Влияние воспитательных традиций на формирование культуры межполовых отношений (сексуальный аспект).*

В статье проанализированы традиции, которые должны быть основой формирования сексуальной культуры молодежи. Автор обращает внимание на прогрессивные традиции украинской культуры, анализирует сексуальную культуру как важный компонент общей культуры личности.

Ключевые слова: сексуальная культура, традиции, обычаи, молодежь, секс.

ИВАХНЕНКО Т. P. *The influence of pedagogical traditions on the forming of intersexual relationship's culture (the aspect of sexuality).*

The article analyzes the traditions that must come forward as the basis of formation of sexual culture of young people. The author draws attention to the progressive traditions of the Ukrainian culture, examines the sexual culture as an important component of the overall culture of a person.

Keywords: sexual culture, traditions, customs, youth, sex.

Кайдалова Л. Г.
Національний фармацевтичний університет

ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА

У статті обґрунтовано необхідність підвищення педагогічної майстерності та педагогічної культури викладачів вищих навчальних закладів. Автором запропоновано досвід підвищення кваліфікації викладачів, ефективні форми та методи.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, педагогічна майстерність, педагогічна культура.

Сучасні процеси реформування вітчизняної вищої освіти, її гармонізація з європейськими стандартами та рекомендаціями, посилюють вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах, до пошуку та впровадження ефективних форм і технологій підвищення рівня підвищення кваліфікації викладачів, їхньої педагогічної майстерності та педагогічної культури.

Мета статті – розглянути питання підвищення кваліфікації викладачів вищих навчальних закладів, їх педагогічної майстерності та педагогічної культури.

З метою визначення рівня педагогічної майстерності та готовності працювати в сучасних умовах реформування системи вищої освіти у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах України, нами було проведено опитування викладачів, яке дало змогу зробити висновок, що у викладачів: різний рівень знань нормативно-методичних документів про вищу освіту та володіння методами навчання, різна готовність працювати творчо та впроваджувати педагогічні технології у професійну підготовку майбутніх фахівців; недостатній рівень знань та вмінь з педагогічної психології, психології спілкування, педагогіки вищої школи, педагогічної

майстерності; недостатнє забезпечення сучасною психолого-педагогічною літературою бібліотек вищих навчальних закладів медичного і фармацевтичного спрямування.

Ми проаналізували наукові праці з проблеми педагогічної майстерності відомих вітчизняних учених (С. У. Гончаренко, В. М. Гриньова, І. П. Підласий, В. О. Сухомлинський та ін.), і погоджуємося з ними в тому, що педагогічна майстерність – це висока культура організаторської, управлінської, виховної, трудової, ігрової і громадської діяльності викладача, наділеного якостями творчої особистості, що дає змогу вирішувати всі питання навчально-виховної роботи разом зі студентами в умовах співдружності і співтворчості, враховуючи інтереси і рівень вихованості, а також індивідуальні та психологічні особливості кожного студента [2-4, 7, 8].

Педагог – майстер своєї справи, це фахівець високої культури, який глибоко знає свій предмет, добре знайомий з відповідними галузями науки чи мистецтва, який практично розбирається у питаннях загальної та дитячої психології, досконало володіє методикою навчання та виховання.

Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності, як гуманність, науковість, педагогічна доцільність, результативність, демократичність, творчість, оригінальність тощо. Вона ґрунтується на високому професійному рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Необхідними умовами педагогічної майстерності є гуманістична позиція педагога й професійно значущі та особистісні якості.

У процесі структурування змісту тематики циклів підвищення кваліфікації викладачів медичних і фармацевтичних вищих навчальних закладів нами враховано що невід’ємною складовою педагогічної майстерності є педагогічна культура викладача. Сучасний викладач повинен забезпечити: високий науковий рівень викладання; організацію навчально-виховного процесу студентів, його навчально-методичне забезпечення; створення мотивації навчання та зацікавленості в постійному опануванні навчальним матеріалом; діагностування та об’єктивне оцінювання рівня навчальних досягнень студентів на певному етапі навчання.

Проблеми педагогічної культури є предметом досліджень багатьох вчених, педагогів та психологів [2; 8]. Незважаючи на значну кількість досліджень, проблема педагогічної культури сучасного викладача вищого навчального закладу і сьогодні є актуальною.

Розглянемо розуміння сутності поняття “культура” і “педагогічна культура” у психолого-педагогічній літературі.

Поняття “культура” виникло у давньому Римі й походить від латинських слів “colo”, “cultio”, що означає обробіток, “colore” – обробляти, вирощувати, а пізніше – поклонятися та вшановувати богів чи предків. Поступово поняття

“культура” поширюється на такі сфери людської діяльності, як виховання, навчання [6].

У педагогічному словнику за ред. С. У. Гончаренка “культура” (від лат. *cultura* – виховання, освіта, розвиток) трактується як сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини та втілюються в результатах продуктивної діяльності [2, с. 23].

В. О. Сухомлинський пов’язував поняття “педагогічна культура” з умінням орієнтуватися в питаннях науки і практики: “Якщо учитель вдумливо аналізує свою роботу, у нього не може не виникнути інтерес до теоретичного осмислення свого досвіду, прагнення пояснити причинно-наслідкові зв’язки між знаннями учнів і своєю педагогічною культурою”. Педагог стверджував, що педагогічна культура має прояв у постійній увазі до духовного світу вихованців [8, с. 49].

Ми погоджуємося з В. М. Гриньовою, яка у наукових працях обґрунтовує позицію, відповідно до якої становлення мовленнєвої культури педагога має велике значення і полягає у знаннях та володінні різними мовленнєвими стилями – побутовим, діловим, науковим, художнім. Залежно від аудиторії, з якою викладач спілкується, йому необхідно обрати й відповідний стиль мови для забезпечення ефективного спілкування. Досягається це знанням мови і наявністю мовних навичок, які формуються в мовній діяльності, з набуттям досвіду. До функцій педагогічної культури В. М. Гриньова виділяє пізнавальну, гуманістичну, навчальну, виховну, комунікативну, діагностично-прогностичну, нормативну, захисну [4].

Безумовно, мовленнєва культура безпосередньо залежить від мовного середовища: чим вищий рівень мовленнєвої культури населення, тим більше він впливає на виховання і формування особистості. Досягнення правильного мовлення викладача, на думку Н. Ю. Бутенко, забезпечується його нормативністю, тобто відповідністю мовлення нормам сучасної літературної мови – граматичним, орфоепічним, акцентологічним та ін; точністю слововживання; досягнення виразності мовлення – його образністю, емоційністю, яскравістю [1, с. 163].

Культура мовлення є широким поняттям, але передусім це – грамотність побудови фраз, простота і зрозумілість викладу, виразність, яка досягається вмінням дібрати потрібні слова та синтаксичні конструкції та активним застосуванням основних компонентів виразності усного мовлення тону, динаміки звучання голосу, темпу, пауз, наголосів, інтонації, дикції, правильна вимова слів, висловлення думок, правильне використання спеціальної термінології. Для успішної професійної діяльності викладача необхідними є такі риси його мовлення, як бездоганна дикція, дотримання всіх орфоепічних норм сучасної української літературної мови, добре

поставлений голос, уміння керувати диханням.

Педагогічна культура викладача є професійною культурою, гармонією педагогічного мислення та творчої діяльності, що сприяють якісній організації навчального процесу. Її складовими є: мислення, почуття, спілкування, поведінка, зовнішній вигляд, моральна зрілість та ін.

Культура поведінки викладача є засобом виховання студентів і чинником, що сприяє створенню доброзичливої атмосфери між викладачами і студентами. Для педагогічної культури характерними є: інтелект, гуманізм, широкий кругозір, інтелігентність, толерантність, здатність до творчості. Отже, педагогічна культура дає змогу піднятися викладачеві до вершин професійної майстерності [5].

Мірилом педагогічної культури викладача виступає єдність знань, методичних умінь, мовленнєвої культури, особистісних якостей, педагогічної техніки, такту й оптимізму. Серед функцій і завдань викладача важливими є не тільки викладання навчальних дисциплін, формування знань, умінь і навичок, а й забезпечення необхідних умов для вироблення життєвої позиції, світогляду, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей студентів. В. М. Гриньова розглядає сукупність умінь і особливостей етичної поведінки педагога, заснованої на правилах і принципах етикету, як педагогічну техніку, що дають змогу сформувати педагогічну культуру викладача.

“Педагогічна культура викладача”, як зазначає В. М. Гриньова, – це діалектична інтегрована єдність педагогічних цінностей: цінностей-цілей й цінностей-мотивів; цінностей знань; технологічних цінностей; цінностей – властивостей; цінностей відношень. Вони є свого роду осями координат, на основі яких і викреслюється модель педагогічної культури, які спрямовують і коригують у соціальному, духовному, професійному, особистісному просторі діяльності викладача, його професіоналізм [3, с. 17].

Одним із шляхів удосконалення педагогічної культури є постійне самовиховання, спрямоване на підвищення рівня професійної та загальної культури, самовиховання та саморозвиток професійно значущих та особистісних якостей.

На наш погляд, важливою складовою педагогічної культури є комунікативна компетентність викладача. Рівень володіння нею визначає можливість встановлення педагогічно доцільних взаємостосунків викладача зі студентами й колегами. Одна з особливостей діяльності викладача в тому і полягає, що вирішення педагогічних завдань відбувається на фоні безперервно здійснюваного педагогічного спілкування. Таке спілкування є системою прийомів соціально-психологічної взаємодії викладача і студента, змістом якого є обмін інформацією, здійснення виховної дії, організація взаємостосунків за допомогою різних комунікативних засобів. Комунікативну культуру викладача, як зазначає Н. Ю. Бутенко, варто розуміти як мистецтво

соціальної взаємодії, опосередкованого педагогічною діяльністю і властивостями особистості педагога. Вона містить не тільки володіння мовленням, етикету, а й змістовий бік комунікації, тобто уміння вести пояснювальний процес [1, с. 398].

Найважливішими професійними якостями педагога, на думку І. П. Підласого, є “працьовитість, працездатність, дисциплінованість, відповідальність, уміння поставити мету, вибрати шляхи її досягнення, організованість, наполегливість, систематичне і планомірне підвищення свого професійного рівня, прагнення постійно підвищувати якість своєї праці та інше”. До особистісних якостей педагога учений відносить “людяність, терплячість, порядність, чесність, відповідальність, справедливість, обов’язковість, об’єктивність, щедрість, доброту, високу моральність, оптимізм, емоційну врівноваженість, потребу в спілкуванні, інтерес до життя вихованців, доброзичливість, самокритичність, дружелюбність, скромність, гідність, патріотизм, релігійність, принциповість, чуйність, емоційну культуру і багато інших” [7].

Безумовно, ознаками педагогічної культури викладача є інтелігентність, інтелект, гармонійність розумової та фізичної праці, кругозір, світогляд, толерантність, здатність до співпраці і творчості, педагогічна майстерність.

Спираючись на останні досягнення науки і практики з психології та педагогіки, теорії управління освітою, можна стверджувати, що сучасний викладач – це людина з притаманними їй управлінськими, організаторськими, комунікативними та іншими якостями, формування яких є можливим за умови здійснення психолого-педагогічної підготовки у підвищенні кваліфікації викладачів.

Нові підходи до організації підвищення кваліфікації викладачів зумовили перегляд тематики та змісту циклів підвищення кваліфікації; розробку нових навчальних планів, оновлення змісту, упровадження індивідуальних форм, активних та інтерактивних методів і технологій навчання, навчально-методичного забезпечення. Це знайшло відображення у нових навчально-тематичних планах підвищення кваліфікації викладачів, які орієнтовані на їх індивідуальну та творчу роботу, на формування компетентностей та професійно важливих якостей, опанування психолого-педагогічних знаннями, уміннями та якостями; у розробці навчально-методичних посібників та методичних рекомендацій.

У системі підвищення кваліфікації викладачів медичних та фармацевтичних вищих навчальних закладів навчальний процес на кафедрі педагогіки і психології Національного фармацевтичного університету побудовано на засадах андрогогіки, що передбачає індивідуальний підхід, особистісно орієнтоване навчання, диверсифікацію форм і методів навчання, багатоваріантність методик та педагогічних технологій,

індивідуальні консультації, елементи дистанційного навчання.

Серед організаційних форм навчання переважають діалогові лекції, лекції-бесіди, лекції-дискусії, лекції-прес-конференції та ін., а також інтерактивні семінари, практичні заняття, ділові та рольові ігри, навчання в міні-групах, тренінги, коучинги та індивідуальні консультації.

Зміст програм циклів підвищення кваліфікації викладачів медичних і фармацевтичних навчальних закладів спрямований на формування їх компетентностей, розвиток професійно значущих та особистісних якостей. Зміст оновлюється з урахуванням змін, що відбуваються в умовах європейської та світової інтеграції вітчизняної вищої освіти, тематики циклів.

Під час добору та структурування змісту циклів підвищення кваліфікації, враховано контингент слухачів, наявність вченого звання, ученого ступеня, досвід педагогічної діяльності та ін. (професори, доценти, викладачі, асистенти), попередньо здобуту ними освіту, індивідуальні інтереси й потреби тощо. Ми погоджуємося, що в навчально-виховному процесі необхідно врахувати вікові особливості викладачів, рівень їхньої психолого-педагогічної підготовки, фахову освіту, рівень володіння педагогічними технологіями, здатність до самовдосконалення та самонавчання, наявність бажання “навчатись протягом життя”.

Програми циклів підвищення кваліфікації викладачів структуровано за модулями та змістовими модулями: “Управління навчально-виховним процесом”, “Організація навчально-виховного процесу”, “Вища освіта і Болонський процес”, “Педагогіка вищої освіти”, “Педагогічна психологія”, “Педагогічна майстерність викладача”, “Методологія психолого-педагогічних досліджень” та ін. Кожен модуль містить декілька змістових модулів, які є інваріантними і зміст яких формується залежно від програми циклу та контингенту слухачів.

Навчання слухачів ґрунтується на принципах співробітництва, взаєморозуміння, довіри та колегіальності. Індивідуальне навчання враховує рівень психолого-педагогічних знань та вмінь (результати вхідного контролю, тестування), досвід педагогічної діяльності, обрану тему випускної роботи та психолого-педагогічних досліджень, що проводяться викладачем. Викладачам пропонується проведення тренінгових вправ з метою формування вмінь педагогічної техніки, ораторського мистецтва, володіння методиками викладання навчальних дисциплін тощо.

Як показав досвід, ефективними є індивідуальні консультації викладачів з актуальних питань психолого-педагогічної науки, педагогічної техніки, сучасних педагогічних технологій та впровадження їх у навчально-виховний процес, особистісно орієнтованого навчання, іміджу сучасного викладача, акторської педагогіки; саморозвитку та самовдосконалення та ін.

Самостійна робота викладачів на циклах підвищення кваліфікації

передбачає опрацювання психолого-педагогічної літератури, роботу з інформацією в мережі Інтернет, проведення психолого-педагогічних досліджень, виконання випускної творчої роботи, підготовку та написання рефератів, підготовку до захисту випускної творчої роботи та ін.

Ефективними формами самоосвіти викладача вищого навчального закладу є: науково-дослідницька діяльність за обраним науковим напрямом, вивчення наукової, фахової, методичної та навчальної літератури; написання монографій, підручників, посібників; вивчення досвіду колег; підготовка до занять, розробка нових методик проведення занять і практична апробація нових технологій, форм та методів навчання.

Висновки. Таким чином, нові концептуальні засади підвищення кваліфікації та педагогічної культури викладачів вищих навчальних закладів ґрунтуються на принципах неперервності, індивідуальності, реалізуються шляхом забезпечення наступності змісту та координації педагогічної діяльності на різних рівнях освіти, що функціонують як продовження попередніх і передбачають підготовку для можливого переходу на наступні рівні, враховуючи вікові, психічні та фізіологічні особливості тих, хто навчається, їхні мотиви, потреби, інтереси.

Особистість викладача, його професійна компетентність, педагогічна майстерність і культура, моральні якості відіграють вирішальну роль у процесі підготовки сучасних фахівців – компетентних, освічених, творчих, здатних до прийняття рішень.

Використана література:

1. *Бутенко Н. Ю.* Комунікативна майстерність викладача : навч. посіб. / Н. Ю. Бутенко. – К. : КНЕУ, 2005. – С. 398.
2. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – С. 23.
3. *Гриньова В. М.* Формування педагогічної культури майбутнього вчителя: Теоретичний та методичний аспекти / В. М. Гриньова. – Х. : Основа, 1998. – 299 с.
4. *Гриньова В. М.* К вопросу о формировании педагогической культуры будущего учителя / В. М. Гриньова // Нові педагогічні технології навчання і виховання : матер. міжвуз. наук. конф. : зб. статей. – С. 67-72.
5. *Кайдалова Л. Г.* Педагогічна майстерність викладача : навчальний посібник / Л. Г. Кайдалова, Н. Б. Щокіна, Т. В. Вахрушева. – Х. : Вид-во НФаУ, 2009. – 140 с.
6. *Куриляк В. Є.* Міжкультурний менеджмент / В. Є. Куриляк. – Тернопіль : Астон, 2004. – 239 с.
7. *Подласый И. П.* Педагогика : Новый курс : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2002. – С. 242-243.
8. *Сухомлинский В. А.* Письмо о педагогической этике // Народное образование. – 1970. – № 11. – С. 48-52.

Кайдалова Л. Г. *Повышение педагогического мастерства и педагогической культуры современного преподавателя.*

В статье обоснована необходимость повышения педагогического мастерства и педагогической культуры преподавателей высших учебных заведений. Автором предложено опыт повышения квалификации преподавателей, эффективные формы и методы.

Ключевые слова: *повышение квалификации, педагогическое мастерство, педагогическая культура.*

KAIDALOVA L. G. Improvement of pedagogical skills and pedagogical culture of the teacher.

In the article substantiates the necessity of improving pedagogical skills and pedagogical culture of teachers of higher educational institutions. The author offers to experience in-service teacher training, the effective forms and methods.

Keywords: training, pedagogical skills, pedagogical culture.

Квас О. В.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені І. Франка

“СТОЛІТТЯ ДИТИНИ” ТА ПРИНЦИПИ НОВОЇ ПЕДАГОГІКИ ЕЛЕНН КЕЙ

*У статті проаналізовано погляди одного з головних ідеологів реформаторської педагогіки шведської письменниці, відомого педагога ХХ ст. Еленн Кей. Педагогічні ідеї Еленн Кей, що формувалися під впливом гуманістичної традиції у філософії та педагогічній думки, філософії позитивізму та народної педагогіки Швеції, ставлять у центр педагогічного процесу особистість дитини і спрямовані на розвиток її індивідуальності. Еленн Кей проголосила основоположний принцип нової педагогіки – *Vom Kinde aus* – виховання “виходячи від дитини”.*

Ключові слова: реформаторська педагогіка, дитина, дитинство, нове виховання.

У першій половині ХХ ст. у Європі й Сполучених Штатах Америки активно поширюється реформаторський рух, який піддає критиці тогочасну педагогічну доктрину й традиційну школу. Символічним початком цього руху слід вважати створення лабораторії експериментальної психології у Лейпцигу в 1879 р., але справжнього поширення цей рух набув перед початком першої світової війни у таких країнах, як Німеччина, Франція, Швейцарія, США. Він характеризувався значною різноманітністю концепцій й напрямків діяльності. Разом з тим, всіх його послідовників об'єднувала ідея необхідності реформування школи, змісту й методів виховання.

Маніфестом цього руху стала видана у 1900 році книжка під назвою “Століття дитини”. Її автором була шведський педагог й письменниця Еленн Кей (1849–1926). Все своє життя вона боролась за емансипацію жінок й права дитини. Е. Кей, будучи палким прихильником індивідуалізму в вихованні, тим самим продовжувала справу Ж. Ж. Руссо, щодо необхідності вільного розвитку дитини відповідно до законів природи, наводить його слова про те, що: “Будь-яке виховання розбивається об скелю, якою є той факт, що природа не створила батьків вихователями, а дітей вихованими”. Тому Е. Кей приходиться до парадоксального висновку: “Чи не пора нарешті прислухатись до голосу природи й зрозуміти, що найбільша таємниця виховання полягає власне у тому, щоб не виховувати” [4, с. 66].

Мета статті – аналіз наукових поглядів Еленн Кей на дитину та дитинство та з'ясування детермінант, що зумовили зміни в педагогіці у ХІХ та ХХ століттях.